

як інтегративної властивості майбутнього правоохоронця, що забезпечує йому ефективне виконання професійних обов'язків. Опанування відповідними якісними особистісними характеристиками вимагає використання всіх резервів вищого юридичного навчального закладу, де формування професійно-моральних якостей курсантів проходить “наскрізною” лінією всієї сукупності навчально-виховної роботи ВНЗ.

У подальшій роботі нами планується розробка комплексу показників-критеріїв та відповідного кваліметричного механізму їх оцінки. Залишаються відкритими також проблеми професійного відбору абітурієнтів вищої юридичної школи, обґрунтування системи профілактико-превентивної роботи з курсантами ВНЗ МВС України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 336 с.
2. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. – Харків: НУВС, 2001. – 310 с.
3. Бех І.Д. Духовні цінності у розвитку особистості //Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124-129.
4. Вайда Т.С. Юридична деонтологія. – Херсон: ХДПІ, 1997. – 150 с.
5. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 /Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 208 с.
6. Платонов К.К. Структура и развитие личности /Отв. ред. А.Д.Глоточкин. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
7. Політологія: Підручник / І.С.Дзюбка, К.М.Левківський, В.Л.Андрущенко та ін.; За заг. ред. І.С.Дзюбка, К.М.Левківського. – К.: Вища шк., 1998. – 415 с.
8. Шевченко Н.А. Формирование готовности старшеклассников к трудовой деятельности в области ЭВГ: Дис. .... канд. пед. наук. – К., 1994. – 153с.

УДК 373.31

О.М. Масюк

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі формування критичного стилю діяльності студентів у процесі їхнього навчання. Дослідження гносеологічних основ можливості формування у студентів критичного стилю діяльності при вивченні різних навчальних дисциплін є важливою і актуальною педагогічною проблемою.

This article present theoretical research of forming of assessment (critical style) activity of the students during the process of education.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливішими науковими та практичними завданнями.

Сучасний етап розвитку вищої освіти висуває особливі вимоги до формування критично рефлексивного стилю мислення й діяльності студентів. Це пов'язано, перш за все, з тим, що головна мета рефлексії – допомогти студентам в усвідомленні майбутньої професійної діяльності. Тому важливим завданням навчання в педагогічному університеті є навчання студентів співвіднесенню бажаних професійних орієнтирів з реальністю, умінню співвіднести комплекс основних професійних якостей майбутнього вчителя із власними можливостями, розвинути їх у себе до певного рівня, здійснити співвіднесення бажаного з реальністю й прийняти адекватне рішення.

Такий рівень рефлексії не досягається, як правило, без відповідного “забезпечення” на допрофесійному етапі. На ньому ж здійснюється й закладення основи для післявузівського

етапу, коли настає період самостійної роботи та професійного самовдосконалення, коли передбачається включення механізмів самовдосконалення на основі усвідомлення спеціалістом того, що для успішної роботи йому мало знань, які він має, та бачення оптимальних шляхів їх набуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми, і на які спирається автор.

На думку педагогів і психологів (В.Болотов, В.П.Борисенков, Б.С.Гершунський, І.І.Льясов та ін.) акцент цілей освітнього процесу потрібно робити на розвитку інтелектуальних, моральних і духовних сторонах особистості, причому пріоритет зсувається на формування у молоді самокритичності й критичності, здатності приймати рішення у будь-якій ситуації. Оцінні здатності вивчалися Л.І.Мнацаканян. В останні роки дослідженням оцінної діяльності займалися такі вчені, як В.Є.Коноваленко, В.А.Кузьмін, С.А.Маврін, М.В.Селезньов та ін. У ряді досліджень відмічається залежність оцінної діяльності учнів від їх критичності (Ш.О.Амонашвілі, Т.Ю.Андрущенко, А.В.Захарова). Особливості критичного мислення студентів розглянуті у роботах О.Ф.Керимова, Л.Н.Наврузової та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Не вирішеним остаточно є питання виявлення гносеологічних основ можливості формування у студентів критичного стилю діяльності при вивченні різних навчальних дисциплін. Також гостро стоїть проблема розроблення педагогічних технологій формування критичного стилю діяльності студентів – систем відповідних завдань, способів організації навчально-пізнавальної діяльності у вищих навчальних закладах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

У даній статті здійснена спроба визначити напрямки формування у студентів педагогічного університету критичного стилю діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Критичний стиль діяльності передбачає у своїй основі сформованість в учнів умінь і навичок своєрідного виду діяльності, яке отримало у психології й педагогіці назву рефлексивно-оцінної діяльності.

На думку М.В.Селезньова, поняття “оцінна діяльність” можна визначити як активну взаємодію людини з оточуючим світом, спрямовану на виявлення його якісної неоднорідності з точки зору наявності чи відсутності у ньому життєво важливих цінностей, а також на вибір з цих цінностей таких, які є для людини найбільш актуальними.

У психології оцінювання є одним з визначальних умов будь-якої діяльності. Здійснення людської діяльності завжди супроводжується оцінюванням, критичним ставленням до неї. У здійсненні оцінювання можна виділити (Наврузова Л.Н.) два моменти: збір даних та їх інтерпретацію. При збиранні даних людина прагне до об’єктивності, а при їх інтерпретації – до послідовного проведення аналітико-синтетичного підходу.

В основі критичного стилю діяльності людини полягає її критичне (оцінне) мислення як здатність людини аналізувати інформацію з позиції логіки й особистісно-психологічного підходу, з тим, щоб застосувати отримані результати як до стандартних, так і до нестандартних ситуацій, питань й проблем (Болотов В.).

Для критичного стилю діяльності є характерними такі уміння:

- оцінювати роботу думки (власної й чужої), всебічно перевіряти висунуті припущення, ретельно зважувати всі докази, виділяти протиріччя й логічні помилки, бути впевненим у ступені достовірності, обґрунтованості й доказовості фактів (Ліпкіна Г.І., Рибак Л.А.);
- відрізнити суттєву інформацію від несуттєвої, визначати фактичну точність тверджень, визначати надійність джерел, визначати логічну непослідовність в лінії міркування (Бейер В., Румінські Х., Енніс Р., Стар І.).

При анкетуванні студентів з приводу причин й мотивів вибору ними профілю навчання було виявлено:

- недостатє усвідомлення ними особливостей майбутньої професійної діяльності, необхідних для її успішного здійснення, здатностей, нахилів й якостей особистості;
- недостатній рівень співвіднесення власних можливостей та інтересів з тим, чим прийдеться займатися у процесі майбутньої професійної діяльності;
- часто виявляється відсутність зв'язку між обраним профілем навчання і майбутньою професійною діяльністю.

Усе це свідчить про недостатню розвинутість у студентів критичного стилю діяльності, про несформованість оцінно-рефлексивних дій.

Слід зазначити, що зміст навчальних предметів університету об'єктивно сприяє необхідності й можливості формування у студентів критичного стилю діяльності.

Серед складових критичного стилю діяльності виділяють:

- А) інваріантні по відношенню до профілю навчання;
- Б) специфічні для того чи іншого профілю.

До *інваріантних складових* віднесені такі: критичний аналіз змістових та логічних аспектів зовнішньої інформації; виявлення ступеня відповідності різних тверджень принципу достатньої підстави; виявлення у запропонованій інформації фактів, незв'язаних внутрішньо, несумісних ідей; виявлення різних логічних несумісностей; виявлення ступеня достатності аргументів, наведених при обґрунтуванні доказів.

Інваріантні складові критичного стилю діяльності повинні бути конкретизовані й доповнені так званими *профільними*, що відбивають специфіку різних навчальних профілів. Так, для студентів фізико-математичного профілю до “додаткових” складових критичного стилю діяльності слід віднести: виявлення факторів й умов, які впливають на протікання досліджуваних явищ, зокрема тих, що не враховуються в різних твердженнях та висновках, що є у зовнішній інформації (текст підручників, лекцій і т.п.); визначення ступеню значущості як наведених, так і відсутніх в поданій інформації умов і факторів; уміння у процесі критичного аналізу знайти такі ситуації, в яких первісно висунуті фактори втрачають свою значущість, а первісно незначущі стають вагомими; уміння спростовувати те чи інше часткове твердження шляхом співвіднесення його з більш загальними положеннями, законами.

Складовими критичного стилю діяльності студентів гуманітарного профілю є: підвищений ступінь усвідомлення важливості тих чи інших наукових положень у самих різних аспектах людського життя; уміння всебічно оцінювати наукові досягнення як джерел і рушійних сил суспільного прогреса, також з точки зору гуманістичних цінностей (добро-зло, правда-неправда, користь-шкідливість і т.ін.).

Серед шляхів формування у студентів критичного стилю діяльності, оцінного мислення на підставі сучасних досліджень (Тарасова М.А., Веретеннікова Г.Є., Ломакіна І.С. та ін.) можна виділити такі:

1) активне включення студентів у відповідним чином організовану навчально-пізнавальну діяльність, що досягається шляхом використання різних типів навчальних завдань (на виявлення логічної коректності того чи іншого твердження, на виявлення правомірності тих чи інших причинно-наслідкових зв'язків, на правомірність ототожднення або протиставлення висловів і т. ін.) (Тарасова М.А.);

2) систематичне включення студентів у різні діалогові форми роботи (семінари, диспути, ділова гра, групові форми роботи та ін.) (Кузьмін В.А., Тарасова М.А.);

3) навчання студентів умінню правильно формулювати власні оцінні судження (усно і письмово), чітко виражати оцінне відношення до змісту і форми висловлення (власного і чужого) (Наврузова Л.Н.).

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

У своїй сукупності складових критичний стиль діяльності, в основі якого розуміється система психічних станів, процесів та властивостей, спрямованих на продуцію оцінки, є край низьким і явно недостатнім у студентів для успішного здійснення ними навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Професійна рефлексія у більшій мірі “упорядкована” змістом й обставинами діяльності спеціаліста і це вимагає висунути завдання формування критичного стилю діяльності студентів педагогічного університету як одного з важливіших завдань вузівської освіти та звернутися до пошуку спеціальних технологій формування певного набору якостей, що у сукупності представляють критичний стиль діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болотов В., Спиро Д. Критическое мышление – ключ к преобразованиям школы // Директор школы. – 1995. – №1. – С.67-73.
2. Ильенков Э.В. Школа должна учить мыслить // Наука и жизнь. – 1984. – №8. – С.14-20.
3. Реан А.А. Рефлексивно-перцептивный анализ в деятельности педагогов // Вопросы психологии. – 1990. – №2. – С.77-82.
4. Селезнёв Н.В. Развитие оценочной деятельности учителя и учащихся в учебно-воспитательном процессе: Дис. ... д-ра пед. наук. – Борисоглебск, 1997. – 280 с.

УДК 378:908:370

В.В. Матіяш

РОЛЬ ЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стаття присвячена етичній підготовці сучасного вчителя.

The article is dedicated to ethnical professional training of a modern teacher.

Сучасний світ переживає гострі проблеми свого розвитку. Це стосується не стільки соціально-економічної, політичної сфери, скільки морально-духовної. Важлива роль у їх розв'язанні належить освіті, зокрема педагогові. Цілком логічно, від рівня етичного розвитку вчителя значною мірою залежить моральне здоров'я нації, її прогресивні розвиток, щасливе майбутнє. Педагог своєю натхненною працею покликаний гуманізувати внутрішній світ підростаючого покоління, стверджувати ідеали добра, справедливості, милосердя, любові.

Проблема формування моральних якостей вчителя, його етичної підготовки як факторів його майбутнього професійного зростання розглядалися ще у працях Арістотеля, Марка Фабія Квінтіліана, а також Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, Й.Ф. Гербарта, Я. Корчака, К. Ушинського, Б. Грінченка, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Г. Ващенко, С. Русової, Я. Чепіги й інших зарубіжних та українських учених минулого і сучасності.

Останнім часом в українській педагогічній науці помітно активізувалися наукові дослідження проблеми етичної підготовки майбутніх учителів. Аналіз останніх наукових публікацій дозволяє виділити такі:

- обґрунтування суті та змісту педагогічної моралі, її місця і функцій в навчально-виховному процесі і формування особистості майбутнього професіонала (А. Бойко, В. Наумчик, Є. Савченко, З. Пак, Л. Шевченко та інші).
- розробка змісту, функцій та принципів педагогічної етики у системі професійного становлення майбутнього педагога (Е. Грішин, Н. Мацуй, В. Писаренко, І. Писаренко, І. Чернокозов та інші).
- окремі аспекти етичної підготовки майбутніх учителів-професіоналів (Д. Балдинюк, О. Барбіна, О. Гармаш, Л. Хоружа та інші).